

...něstečku znamená jaro.

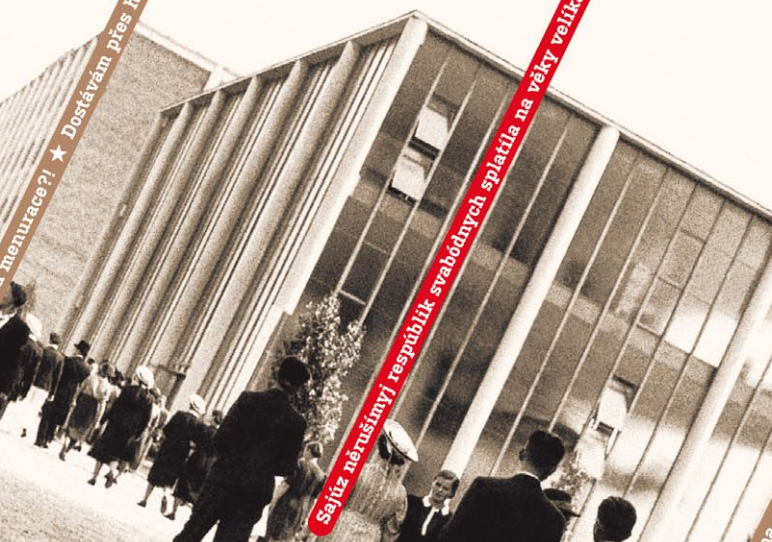
Pravda vítězí!

Na krásné modré Dřevnici[★] Antonín Bajaja

host

...menurace?! ★ Dostávám přes hubu

Sáúz něrušínjy respúblik svabódných splatila na věky velikaja Rus ★ Věčernij zvon, věčernij zvon, kak m

uvuji alegori

Dámy a pánové odkládají nápoje na mramorový stolek ★ An der schönen blauen Donau

loubkách pochodují Stydlín, Prófa, Kýchal, Šmudla, Rýpal, Dejmal a Štístko ★ naši trn

Na krásné modré Dřevnici★ Antonín Bajaja

host

Sjůtz něrušimyj respúblik svabódných splatila na věky velíkaja Rus ★ Věčernij z

© Antonín Bajaja, 2009

© Host — vydavatelství, s. r. o.,
2009, 2011 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-430-9

Chmýří!

1 → Jeanne

Zlín, jaro 2006

Drahá Jeanne,

zas mě napadlo, že udělám — tentokrát definitivně — pořádek ve starých věcech. V těch krabicích a šuplících. Popřípadě v mozku, kde se to čím dál víc schyluje k minulosti. Vzpomněl jsem si na takovou příhodu. Není mi ani dvacet let. Studuji v Brně. Přifičel jsem na otočku domů, abych nafasoval čisté prádlo, vyjedl spižírnu a prohodil s každým pár slov — hlavně s babičkou, tehdy už byla téměř slepá, po návratu z vyhnanství jí soudruzi dovolili bydlet u nás. Většinou seděla na posteli, občas něco prohodila. Česky, anglicky. Pokaždé vytáhla z ozdobné zástěry drobnou bankovku nebo bonbon a poslepu mi vsunula dárek do kapsy, velmi bych ji zarmoutil, kdybych ho odmítl. A taky jsem přijel, abych se pořádně vykoupal, vyspal a zase odjel.

Před odjezdem, ještě jsem dojídal snídani, si ke mně přisedla maminka. Tvářila se rozpačitě. Chci vědět, co se stalo. „Nestalo se nic,“ hledí do ubrusu, „jen tě musím o něco požádat,“ a navazuje tím, jak náhodou zalistovala v sešitě, který ležel na mém nočním stolku. Jak si v něm četla a velice ji to rozrušilo — ty věci, které píšu o rodině a o sousedech. To fantazírování.

„O našem soukromí nepiš. Ani o soukromí našich přátel. Nebo aspoň nedopust', aby se to dostalo do cizích rukou. Anebo... aspoň mi slib, že nebudeš používat neslušná slova. Že nebudeš nikoho zraňovat. Slib mi to!“

Moc mě tím zaskočila. I tvarohový koláč mi v krku zaskočil. Musel jsem ho zapít bílou kávou. Řekl jsem, že někdy mě popadne radost nebo vztek. Nebo taky smutek. A že si pak sednu a píšu o dětství, ale že o něm píšu jen tobě, drahá Jeanne, protože dětství jsme prožívali spolu. Docela jsem se rozpovídal. Dívala se na mě, oči měla smutné a unavené. Možná trochu překvapené. Prosily, abych na tu dobu raději zapomněl. Rozuměl jsem. Věděla, že rozumím, ale v té chvíli bych jí sotva vysvětlil, proč bylo naše dětství šťastné a slibné. Proč bylo veselé, i když se mezi dospělými loupilo, likvidovalo, zavíralo, vraždilo. Proč bylo dovádivé, přestože *poslední bitva vzplála* a nevyhnula se ani mým příbuzným a jejich buržoazním přátelům.

Místo obhajoby a vysvětlování jsem mamince slíbil, že v „dopisech pro Jeanne“ se vyvaruji neslušných slov, provokací a zraňování. Že nebudu fantazírovat.

Včera jsem intenzivně pátral. Chvillemi jsem se bál, že tamten neslušný spisek nenajdu, *avšak* (ono vznešené *ale* by maminku potěšilo) naštěstí se mi to povedlo. Nemusím se s tím znovu psát. Na konci je datum a věnování: *Drahé, mládnoucí Jeanne ke dvacátým narozeninám se zpožděním věnuje stárnoucí brácha — duben 1961.* Vzpomenuté zpoždění bylo dvouměsíční. Umožnilo mi v dodatku sdělit, že svět má (SLÁVA!) svého prvního kosmonauta — Jurije Alexejeviče Gagarina. Ale to teď není důležité. Proto abych nezdržoval, vybírám ze zažloutlých stránek pouze:

... a my dva darebáci utíkáme na kopec zvaný Navrátilka a pak do žlebu pod Pivodovým, kde se pase Svitákova koza. Tam na nás čeká Barča. Se zájmem posloucháme, jak před chvilkou „vykakala“ úplně zelené hovno. Velice nás to překvapilo, protože soudruh

Sviták je komunista. Ale Barča má svého otce ráda a my taky, protože chová nutrie, aby bylo dost kožešin pro všechny pracující ženy, a vyrábí salámy, které nám moc chutnají. Říká mu tatíčku. Mamince říká mamičko, ale ona není komunistka. Je moc nemocná, vysedává v kuchyni u stolu a pořád spí. Jednou jsme ji přistihli, jak se vzbudila a řekla, že měla sen. Ulice prý byly plné veselých lidí, děvčátka tančila v amerických sukénkách a všichni žvýkali žvýkačky. Velice nás to překvapilo, ale pojďme dál.

„Ukaž, ukaž nám ho!“ křičíme jeden přes druhého, Barča nás vede do křoví. Klacíkem zvedá suchou trávu a vidíme, co jsme ještě neviděli: její zelené hovno. Vznesla se z něj smaragdová moucha, s hlasitým bzukotem zmizela v olšovém listí. Barča řekla: „Je zelené, protože včera jsme měli k obědu špenát.“ Vroucně si přejeme, abychom i my měli k obědu špenát. Zelené hovno se pro nás stává čímisi opovázlivým, ne-li tajemným, už se těšíme, že budeme mít vlastní. Naše těšení přerušilo mečení, plazíme se k ubohé koze přivázané dlouhým provazem ke kůlu. Podívám se významně nejdřív na tebe, potom na Barču: „Podojíme ji!“ Barča chytá kozu za rohy, ty kolem krku a já tahám za cecíky. Koza se zmítá, provaz ji škrtí, ale my nepovolujeme. Baví nás to pět minut. Ty pak Barče říkáš, že já mám taky takového šulinka jak ta koza, ale jen jednoho a menšího. Barča ho chce vidět, úplně jsem zčervenal a utíkám před ní vzhůru žlebem, nemá šanci mě dostihnout, navíc jsem si všiml slimáka, je odporný. Chňapám po něm. „Hodím ho po tobě,“ mečím,

mečím

a nabízím příměří, jsem vítěz: „Když mi ukážeš tu svoji čárku, taky ti ho ukážu.“ Nechce, odmítá. Žleb se opět stává bohulibým, jen uražená koza mečí. Vracíme se domů.

K obědu je mrkev s hrachem — jídlo, které nenávidíme. Maminka nad námi sedí s vařechou a my do sebe nutíme lžíci po lžíci. V nestřežených okamžicích házíme tu hrůzu pod stůl,

nakonec je oběda víc na zemi než v našich žaludcích. Všimla si toho služebná Anička Cigánková. Řekla to na nás, dostali jsme výprask, a ona se dostane do pekla, protože jsme si to vymodlili u Pána Boha, Panenky Marie a našich andělů strážných... (a tak dále).

Za měsíc to bude třináct roků, co maminka zemřela. Snad mi teď promine, že se pokusím tamty záznamy o dětství poskládat dohromady. Že dopustím, aby se dostaly „do cizích rukou“. Trochu je protřídím, abych ji potěšil. Psal jsem je skoro půl století, vznikaly všelijak. Už abych je měl z krku, s léty se vynořuje úzkost — milosrdně zapomenuté zlo. Strach.

Včil přemýšlím, Jeanne, jak jsem přišel na to francouzské oslovení? Proč ti neříkám Jano? Patrně se to stalo při nějakém odpoledním čaji v polovině padesátých let (u Foersterů nebo u Linhartů?), kdy jsi předváděla Jeanne d'Arc. Svatou Janu podle G. B. Shawa. Ten výstup sis připravila v šestnácti letech na přijímací zkoušku, chtěla ses dostat na AMU. Stojíš uprostřed haly, tvým publikem jsou většinou dámy. Ještě před chvílí popíjely kafičko a čaj a zají-daly k tomu štrúdl. Teď ztuhly, protože před několika vteřinami jsi vykřikla: „Zapalte svůj oheň! Což myslíte, že bych mohla žít jako krysa v díře?“

A zírají, neboť mezitím jsi dokráčela k teakovému schodišti, vycupitala na odpočívadlo, oči máš plné slz, a nikdo neví, jestli slzíš smutkem, vzdorem či nadějí. Z úst ti vzešel žár: „Slíbili jste mi život, ale lhali jste. Mysleli jste, že život není nic více, než nebýt nadobro mrtev. Není to život o chlebě a vodě, čeho se bojím. Mohu žít o chlebě. Kdy jsem chtěla víc? Není těžko pít vodu, je-li čistá. Chléb není pro mě lítostí ani voda žalostí. Ale zavřít mne, abych neviděla nebes, abych neviděla polí a květin... přikovat mi nohy, takže bych nikdy nemohla slézat kopce, donutit mne, abych dýchala páchnoucí, vlhký vzduch temnoty, a bránit mi, abych si nemohla dobýti lásky Boží, když vaše zločinnost

a bláznovství mě svádějí, abych HO nenáviděla, to vše je horší, než ta pec v Bibli, jež byla sedmkrát rozpálena.“ Odmlčela ses. *Sedmkrát rozpálena*, doznívá halou.

Lekám se, žeš zapomněla text, ale nezapomněla. Zvedáš paže ke stropu, kde visí mosazný lustr. Zdá se mi, že se tetelí odleskem plamenů, že celá hala se divně tetelí. Paní katechetka Koblížková vedle mne šeptá: „Dobrotivý Ježíši,“ nahluchlá paní Leopoldová-Baťová se táže paní lékárníkové Graubnerové: „Copak se to děje?“ avšak ty pokračuješ. Chvilí mi trvá, než kromě zvuku slov vnímám i jejich obsah: „... jen když budu moci slyšet vítr ve stromech, skřivany ve slunečním světle, mladá jehňata, jak bečí na náledí, a požehnané, požehnané zvony kostelní, jež mi posílají po větru hlasy mých andělů. Bez nich ale žítí nemohu. A to, že mne toho chcete zbavit a že i jiné toho zbavujete, přesvědčuje mě, že to je rada ďáblová a moje rada je rada Boží.“

Sklízíš samozřejmě potlesk, který je téměř frenetický. Paní doktorová Linhartová však paní docentové Tolarové sdělila: „Obávám se, že za tohle Janičku na AMU nepřijmou.“ „Těž se obávám,“ přikývla paní docentová Tolarová a k dámám se s interestantní poznámkou připojila i naše učitelka řečí madame Zwinger: „J'adore Jeanne d'Arc, moi aussi! Zboužňuji! Proutože ona bojovala proti Angličanům a mně jeden sliboval grand amour, a potom vyprchal s jinou.“ „Uprchl,“ opravila ji paní Dvořáková ze mlýna.

Drahá Jeanne, tys ale byla hlavně bojovnicí za spravedlnost. My oba jsme byli bojovníky za spravedlnost. Za spravedlivou spravedlnost. Ach jo, co s tím? Brácha.

2 → Apalona tatalína

Gottwaldov, jaro 1971

Drahá Jeanne, v dřívějších časech jsme měli služky, postupně se jich u nás vystříдалo několik. Byly i v domácnostech některých našich kamarádů, v takzvaně lepších domácnostech. Avšak — spojka avšak ony časy krásí — žádná paní domu nepoužívala výraz služka, nýbrž služebná. Cítíš ten nóbl rozdíl? A přestože oslovovány byly křestními jmény, vykalo se jim, jen výjimečně tykalo. Ale toho se dopouštěly pouze prostořeké děti. K potrestání nám většinou stačil pohlavek, sem tam klečení v koutě. Naše služebné patřily do rodiny, na pomezí batolecí paměti se mi vynořuje nejdávnější z nich: Rozka.

Tajemná Rozka. Její portrét splývá s představou babičky Knapkové — té energické ženy, té Američanky se slovanským srdcem a rakousko-uherskou

duší
povznesenou
nad zrychlování čehokoliv
a stále odplouvající
s truchlivým úsměvem zpět

do údivu. Tajemná Rozka a naše americká babička měly mnoho společného. V jejich podobnostech, jak o nich zpětně hloubám, nalézám smysl a začínám (už po kolikáté?) věřit v řád. Nebo aspoň ve spořádanost, protože ty podobnosti se řetězí. Jako když jeden za druhým z práce a do práce za dobýváním pokladů

v hloubkách pochodují

Stydlín, Prófa, Kýchal, Šmudla, Rýpal, Dejmal a Štístko;
naši

naši trpaslíci, které pro Sněhurku namaloval Walt Disney. S krumpáči a lopatami přes rameno, se zpěvem od ucha k uchu: *Hou a hou, trpaslíci jdou...* zpíváme s nimi, zpíváme u Jajtnerů. Těm komunisti ukradli obchod s látkami, a naštěstí nenašli jedno plátno (projekční) včetně promítačky a filmů, takže jsme k nim po Vítězném únoru chodívali na tajné biografy. Při každém návratu z hloubek, drahá Jeanne, mám chuť pitvořivě zpívat, cosi mě pudí k šaškování. Ale teď vážně, teď zpátky k Rozce a babičce. Měly stejné vlasy. Mocné, kaštanové, oslnivě lesklé. *Gláns*, jak té oslnivosti babička říkala, jim dávalo pracné mytí končící ponořením vrkočů do nádoby s březovou vodou, kde zůstaly rozprostřeny několik minut, a rituál pak korunoval odvar z mateřídoušky, jímž byly vlasy (možná i mysl) definitivně očištěny od světské špíny, načas se vrátily — do ráje? Březová voda však musela mít punc prvotřídnosti, babička s Rozkou nesnášely šunty, nikdy by nepřipustily, aby pocházela z podřadného lesa. Jedinečností vynikala jedine březina za Kocandou směrem k Fryštáku, a to i proto, že v ní rostly nejdelikátnější houby — kozáci a janci.

Několikrát nás tam děda Knapěk vzal s sebou. Bylo nám čtyři pět roků? Ale než tu výpravu, při níž mi v šeru paměti bělokoře svítá, podnikneme, musím ti připomenout automobil značky Wikov od prostějovské firmy Wichterle-Kovařík vyrábějící zemědělské stroje. Po znárodnění ji soudruzi novátorsky přejmenovali na

Agrostroy. Náš Stroj však byl buržoazní unikát. Inženýři, designéři a montéři ho stvořili na dědovu zakázku, která, co do pohodlí a barevné kompozice, zrcadlila babiččinu kreativitu: karoserie se honosila barvou bílé kávy, byla fordkovsky hranatá s klenu-tými blatníky; polstrovaná sedadla byla potažena světle béžovým goblénem s olivovými snítkami ze salonu pí Podjuklové (snítky připomínaly Stvořitelův vzkaz Noemovi — to radostné poselství o konci potopy, jež přinesla holubice). Záclony měly odstín šampaňského, stahovací rolety zlátly tokajem; sedadla rámovala kůže van Dyckovsky hnědá, přístrojová deska se jako Titanic honosila teakovým dřevem, popelník pro dědovy doutníky a otcovy zorky či později partyzánky byl z křišťálového skla. Držadla zdobily trásně. Patřil do rodiny, říkali jsme mu Fricek, neboť do rodiny patřil i jeho osobní ochránce-údržbář Fritz Herein, Němec zaměstnaný v autoopravně našich sousedů Baťů. Odděloval nás od nich jen jabloňový sad a tyčkový plot lemovaný rybízovými keři.

Blažena Baťová — Blaža — bývala tvou kamarádkou. Její o dost starší bratr Rudolf nás naučil hru s názvem *Business*. Hráli jsme ji až po znárodnění Baťovy živnosti. Jak spiklenecké a vzrušující! Taký okouzlující, protože při ní jsme hrabali nebo prohrávali balíky peněz, kupovali pozemky a stavěli na Václaváku, Staromáku, Fochově třídě, Příkopech, Pohořelci i jinde po Praze domy a hotely a všelijak s nimi kšeftovali. Ruda Baťa to později, po službě vlasti u pétépáků, dotáhl na post významného hokejového rozhodčího (možná i nějakého sportovního funkcionáře), Blaža se provdala za businessmana a ty, inženýrka ekonomie, za odborného asistenta Vysoké školy ekonomické. Teď vím, že taky ve mně tamten byznys zažehl nutkání k penězům. Navíc k nim mám(e) genetickou dispozici. Ale řekla mi o ní až neposlušná teta Olga (naše milá teta Ola!) s letitým odstupem, neboť existence pradědečka, židovského otce dědy Knapka, byla (kvůli babiččinu katolictví?) rodinným tabu. Určitě tušíš, že si z tamtěch časů a přátel trochu střílím, jako to dělal děda nebo Fricek, když mu